

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

พัชรี ศรีสังข์*

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับที่ 2) แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาต้องทำวิจัยควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลักษณะของการวิจัยดังกล่าว มีลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งเป็นการวิจัยแบบหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติหน้าที่ (ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2551: 1) ดังนั้น ผู้สอนในระดับอุดมศึกษาจึงควรศึกษาและประยุกต์ใช้วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่ตนเองรับผิดชอบสอน เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของผู้สอนและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน หมายถึง การวิจัยควบคู่กับการปฏิบัติงานจริงของผู้สอนแบบสองสะท้อนตนเองอย่างเป็นระบบ ด้วยการระบุปัญหาหรือความต้องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน หรือการเรียนรู้และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียนในชั้นเรียน ค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหา ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและคุณภาพของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ เป็นการวิจัยที่ทำอย่างรวดเร็ว มีลักษณะเป็นวงจรต่อเนื่องกัน นำผลไปใช้ทันที มีการสะท้อนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน การเรียนรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน ให้กับผู้สอนที่เป็นผู้ร่วมงานหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีโอกาสอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในแนวทางที่ได้ปฏิบัติและผลที่เกิดขึ้น

ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

วิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

1. ผู้วิจัย คือ ผู้สอน
2. ลักษณะการวิจัย มีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่
  - 2.1 เป็นกระบวนการที่มีการดำเนินการวิจัย เป็นวงจรอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการทำงานจัดการเรียนการสอนของผู้สอน หรือ “สอนไปวิจัยไป”
  - 2.2 เป็นการวิจัยที่สะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นของผู้สอน
  - 2.3 เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับการจัดการเรียนการสอนได้มีส่วนร่วมในการวิพากษ์

* รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิจารณ์การจัดการเรียนการสอนของผู้สอน และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผลที่ได้จากการวิจัยนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนใหม่

2.4 เป็นกระบวนการวิจัยที่ทำอย่างรวดเร็วโดยผู้สอนคิดวิธีการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียน นำไปทดลองใช้กับผู้เรียน และสังเกตผลที่เกิดขึ้น นำผลที่ได้มาสะท้อนผลการกระทำ และสะท้อนความคิดที่ได้จากการกระทำร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

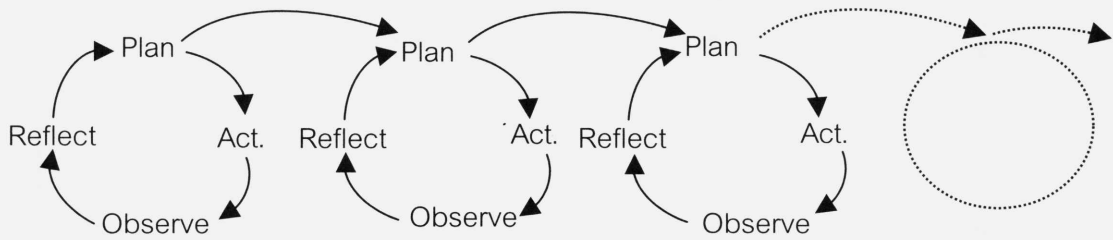
3. **สิ่งที่ถูกวิจัย** คือ การจัดการเรียนการสอนของผู้สอน หรือการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

4. **วัตถุประสงค์การวิจัย** มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ ได้แก่

- 4.1 เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน
- 4.2 เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4.3 เพื่อพัฒนาหรือแก้ไขพฤติกรรมที่พึงประสงค์
- 4.4 เพื่อพัฒนานวัตกรรมที่ใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียน

5. **สถานที่วิจัย** คือ ในชั้นเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ของผู้เรียน

6. **วิธีการวิจัย** มีวิธีดำเนินการวิจัยเป็นกระบวนการวิจัย 4 ขั้นตอน เป็นวงจรต่อเนื่องกันได้แก่ (1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan) (2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) (3) ขั้นตอนการสังเกตผล (Observe) และ (4) ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) หรือ "PAOR" มีทั้งการวิจัยและการจัดการเรียนการสอนควบคู่กัน เพื่อแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสิ่งที่ถูกวิจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 วงจรการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน
ที่มา : สุวิมล ว่องวานิช. 2552 : 23

กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

เนื่องจากการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการวิจัยควบคู่กับการทำงานหรือการจัดการเรียนการสอนของผู้สอนที่ต้องการปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ดังนั้นในแต่ละขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนจึงประกอบด้วย กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และการวิจัยบรรจุอยู่ในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการดังภาพประกอบ 2 กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จำแนกตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

ภาพประกอบ 2 กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน
 จำแนกตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

จากภาพประกอบ 2 จะเห็นได้ว่า ในขั้นตอนการวางแผน (Plan) ผู้สอนจะต้องวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนก่อนเป็นอันดับแรก ด้วยวิธีการวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) ประกอบด้วย (1) ปัจจัยนำเข้า (2) กระบวนการ (3) ผลผลิต และ (4) ผลลัพธ์และผล กระทบ กับเพื่อนผู้สอน หรือหัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขา หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อระบุปัญหา หรือ จุดที่ต้องการพัฒนา ซึ่งจะพบว่า มีปัญหาอยู่อย่างหลากหลายเรื่อง ผู้สอนต้องจัดลำดับความสำคัญของปัญหาก่อนหลัง

(Settling Priorities) โดยมีเกณฑ์ที่สำคัญคือ ปัญหาที่แท้จริง ต้องเกิดขึ้นที่ระดับปัจจัยหรือระดับกระบวนการ ซึ่งจัดเป็นสาเหตุของปัญหาที่แท้จริง อันดับถัดไปควรพิจารณาในเรื่องของความถี่หรือจำนวน หรือปริมาณของปัญหาที่เกิดขึ้น พิจารณาจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับผู้ที่เกี่ยวข้อง หากปัญหานั้นๆ ได้รับการแก้ไข พิจารณาจากความสอดคล้องระหว่างการแก้ปัญหา นั้นๆ กับนโยบายของภาควิชา หรือสาขาวิชา หรือคณะที่ผู้สอนสังกัด และอาจใช้วิธีการสัมภาษณ์ หรือสอบถามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง อาทิ เพื่อนผู้สอน หัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขา หรือคณบดี เพื่อการตัดสินใจจัดลำดับความสำคัญของปัญหา ตามลำดับ หลังจากนั้นผู้สอนควรตั้งคำถามการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา โดยกำหนดนวัตกรรมที่จะใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนา ต่อจากนั้นผู้สอนจะต้องกำหนดขั้นตอนที่จะสร้างนวัตกรรมที่ใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมที่สร้างขึ้น ก่อนนำไปทดลองใช้จริงในขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) ต่อไป

ขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้องนำนวัตกรรมที่ได้ตรวจสอบคุณภาพแล้วมาปฏิบัติจริงกับผู้เรียน โดยผู้สอนกำหนดแบบแผนการวิจัยให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยก่อน กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นผู้สอน ต้องกำหนดเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผู้สอนต้องสร้างเครื่องมือการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำนวัตกรรมที่ใช้แก้ไขปัญหาหรือพัฒนามาใช้ ต่อจากนั้นจึงดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนา และใช้เครื่องมือการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบแผนการวิจัยที่ได้กำหนดไว้ข้างต้น

ขั้นตอนการสังเกตผล (Observe) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนสังเกตผลการดำเนินการใช้นวัตกรรมกับผู้เรียน ผู้สอนสามารถสังเกตผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ทั้งก่อน ขณะ และภายหลังใช้นวัตกรรมแล้ว การเก็บรวบรวมข้อมูล จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ผู้สอนจึงสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้เรียนตอบหรือปฏิบัติตามเครื่องมือ การวิจัย ในขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) ด้วยตนเอง หรือให้ผู้ช่วยผู้สอนก็ได้ นำข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพที่ได้มาจัดกระทำกับข้อมูล ถ้าเป็นข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้องของเครื่องมือการวิจัย ต่อจากนั้นนำมาตรวจให้คะแนนตามลักษณะของเครื่องมือการวิจัย

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพควรตรวจสอบข้อมูลเพื่อเพิ่มความเชื่อถือได้ตามแนวทางที่ อองอาจ นัยพัฒน์ นำเสนอไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความวางใจ (2) การถ่ายโอน (3) ความเชื่อใจ และ (4) ความรับรอง (อองอาจ นัยพัฒน์. 2549: 11-14) หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้จัดกระทำเรียบร้อยแล้วไปวิเคราะห์ข้อมูล และเลือกใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลให้เหมาะสมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในกรณีของข้อมูลเชิงปริมาณ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพตามเนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนการสังเกตผล นำมาสะท้อนผลการกระทำและสะท้อนความคิดในเรื่องการกระทำกับเพื่อนผู้สอน หรือหัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขา หรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งชี้ว่าการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาเรื่องนั้นๆ ดีขึ้น บรรลุวัตถุประสงค์

ผู้สอนควรมีการเผยแพร่แนวคิดหรือทฤษฎีที่ให้แก่ปัญหาหรือพัฒนาและผลการวิจัยที่ได้ ให้กับเพื่อนผู้สอน ทั้งในและนอกสังกัดมหาวิทยาลัยได้รับทราบ และประยุกต์ใช้ตามบริบทที่ตนเองรับผิดชอบสอน ตลอดจนติดตามผลการใช้นวัตกรรมของผู้ที่ได้รับการเผยแพร่ เพื่อนำมาสรุปผล และเขียนรายงาน การวิจัยต่อไป ในกรณีที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งชี้ว่าการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาเรื่องนั้นๆ ยังไม่ดีขึ้น ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ ผู้สอนนำผลที่ได้มาสะท้อนผลการกระทำและสะท้อน ความคิดในเรื่องที่ได้กระทำ กับเพื่อนผู้สอน หรือหัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขา หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อค้นหาสาเหตุที่จะต้องแก้ไข หรือพัฒนาต่อไป เข้าสู่วงจรการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนรอบที่ 2 หรือรอบใหม่ต่อไป ตามขั้นตอนตาม ลำดับตั้งแต่ ขั้นตอนการวางแผน ขั้นตอนการปฏิบัติ ขั้นตอนการสังเกตผล และขั้นตอนการสะท้อนผล เป็นวงจรต่อเนื่องกันไป

การประยุกต์ใช้กิจกรรมวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนกับวิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นรูปธรรมและสามารถช่วยให้ผู้สอน เพื่อนผู้สอน หัวหน้าภาค หรือหัวหน้าสาขา และผู้ที่เกี่ยวข้อง มีความเข้าใจในระเบียบวิธีวิจัย หรือวิธีดำเนินการวิจัย จึงควรเขียนรายงานการวิจัยในส่วนของวิธีดำเนินการวิจัยให้เห็นกระบวนการตามขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการตามลำดับ ได้แก่ (1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan) (2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) (3) ขั้นตอนการสังเกตผล (Observe) และ (4) ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) โดยในแต่ละขั้นตอน ควรระบุกิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการของแต่ละขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นด้วย โดยเฉพาะในขั้นตอน การวางแผน กิจกรรมการวิเคราะห์สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรวิเคราะห์ผู้เรียน เพื่อดูความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาการเรียนรู้อของผู้เรียน วิเคราะห์คำอธิบายรายวิชา ที่รับผิดชอบสอนเพื่อกำหนดเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและผู้เรียน นอกจากนี้กิจกรรมการตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรม ควรมีการส่งให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3-5 คน ตรวจสอบความเหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบของนวัตกรรมด้วย โดยใช้แบบ สอบถามความเหมาะสม และความสอดคล้องขององค์ประกอบของนวัตกรรมที่ผู้สอนสร้างขึ้นด้วย จะเห็นได้ว่ากิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในขั้นตอนการวางแผนจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโดยตรงของผู้สอนเป็นส่วนใหญ่

การประยุกต์ใช้กิจกรรมวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ในขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) และการสังเกตผล (Observe) กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติที่ผู้สอนดำเนินการวิจัย ได้แก่ แบบแผนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย การดำเนินการทดลองใช้นวัตกรรมและเครื่องมือการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการกระทำกับข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนระดับอุดมศึกษาต้องใช้ความรู้และประสบการณ์ด้านการวิจัยต่างๆ ไปที่มีอยู่แล้วมาใช้ในการดำเนินการวิจัยและเขียนรายงาน ส่วนการประยุกต์ใช้กิจกรรมวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน ในขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) นั้น ผู้สอนควรนำผลการวิจัยที่ได้มาสะท้อนผลการกระทำและการสะท้อนความคิดในเรื่องที่ได้กระทำแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในวัน เดือน ปี และสถานที่ที่ชัดเจน

อย่างเป็นทางการ ในรูปแบบของการจัดสนทนากลุ่ม หรือเมื่อมีการประชุมภาคหรือการประชุมสาขาวิชาก็ได้ ส่วนการเผยแพร่แนวคิดหรือแนวคิดให้กับเพื่อนผู้สอนทั้งในและนอกสังกัดมหาวิทยาลัยนั้น ควรต้องมีการสอบถามความคิดเห็นของผู้ที่ได้รับการเผยแพร่ที่มีต่อผลการใช้นวัตกรรมที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ เก็บรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้มาจัดกระทำ และวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนรายงานผลการวิเคราะห์ ข้อมูลความคิดเห็นที่ได้จากผู้ที่น่านวัตกรรมไปประยุกต์ใช้ในขั้นตอนของการสะท้อนผลด้วย

ประโยชน์ของการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่มีประโยชน์ต่อผู้เรียน ผู้สอน และสถานศึกษา ตามลำดับดังนี้

1. ผู้เรียนได้รับการแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ หรือพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรทั้งระดับสถานศึกษาและระดับชั้นเรียน ส่งผลต่อเนื้อหาให้ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้แล้ว ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตรและความต้องการของสังคมได้

2. ผู้สอนได้มีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่ประสิทธิภาพสูงสุด ด้วยการใช้นวัตกรรมที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาหรือต้องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ผู้สอนมีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ที่คุ้นเคยไปสู่วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างแท้จริง ส่งผลต่อเนื้อหาให้ผู้สอนได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นผู้สอนในระดับอุดมศึกษามีอาชีพมากยิ่งขึ้น

3. สถานศึกษา หรือภาควิชา สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ผู้สอนสังกัดได้นำนวัตกรรม การเรียนรู้ใหม่ๆ ที่ผู้สอนได้คิดค้นขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาของผู้เรียนให้ผ่านเกณฑ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานหลักสูตร การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนจึงช่วยสนับสนุนการประกันภาพของสถานศึกษา หรือภาควิชา สาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยนั้นๆ ได้เป็นอย่างดี และช่วยให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ได้เนื่องจากการใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นวงจรอย่างต่อเนื่อง

สรุป

การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นการวิจัยที่ช่วยปฏิรูปการศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้ เพราะช่วยให้ผู้สอนสามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนแล้ว ยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีการเรียนรู้ที่ถูกต้อง และมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ช่วยให้ผู้สอนคิดค้นนวัตกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยสนับสนุนการประกันคุณภาพการศึกษาและเป็นองค์กรแห่ง การเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ด้วย กระบวนการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน จะมีทั้งการวิจัย และการจัดการเรียนการสอนควบคู่กัน เป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นตอนการวางแผน (Plan) (2) ขั้นตอนการปฏิบัติ (Act) (3) ขั้นตอนการสังเกตผล (Observe) และ (4) ขั้นตอนการสะท้อนผล (Reflect) โดยกิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในขั้นตอนการวางแผนส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง

ข้องกับการจัดการเรียนการสอนของผู้สอน กิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นตอนการปฏิบัติ และการสังเกตผล เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความรู้และประสบการณ์การวิจัยต่างๆ ไป ที่ผู้สอนในระดับอุดมศึกษามีอยู่แล้ว และกิจกรรมการวิจัยปฏิบัติการในชั้นตอนการสะท้อนผลเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการเผยแพร่นวัตกรรม และผลการวิจัยสู่เพื่อนผู้สอนทั้งในและนอกสังกัดมหาวิทยาลัย และสาธารณชนได้รับทราบ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่ผู้สอนบุคคลนั้นปฏิบัติงานอยู่

เอกสารอ้างอิง

- ธีระวุฒิ เอกะกุล. (2551). การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research). กรุงเทพฯ : บริษัท ยงสวัสดิ์อินเตอร์กรุ๊ป จำกัด.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2552). การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผ่องพรรณ ตระยมงคลกุล. (2544). การวิจัยในชั้นเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549, เมษายน – กันยายน). “เกณฑ์ประเมินคุณภาพของงานวิจัยเชิงคุณภาพและการประเมินเชิงคุณภาพ,” วารสารวิจัยทางการศึกษา. 1(1) : 7-15.